

การพัฒนาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมายเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตามวิสัยทัศน์ประเทศไทย ๔.๐

Development of Phimai National Museum to Learning Resources

According to the Vision of Thailand 4.0

พีรยุทธ กษิติบดีนทร์ชัย*

Peerayut Kasitibodinchai

Received: 8 February 2022

Accepted: 14 June 2022

บทคัดย่อ

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ยุค Thailand ๔.๐ ซึ่งขับเคลื่อนประเทศด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เน้นภาคการผลิตไปสู่ภาคบริการมากขึ้น และประชากรทุกคนจะต้องมีรายได้ที่สูงขึ้น ทั้งนี้ การที่จะขับเคลื่อนประเทศไปในทิศทางดังกล่าวได้ ต้องอาศัยทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้น การยกระดับคุณภาพชีวิตในทุก ๆ ด้านของประชาชนคนไทยจึงเป็นประเด็นแรกที่ต้องให้ความสำคัญ การศึกษาและการเรียนรู้เป็นด้านหนึ่งที่จะต้องเร่งดำเนินการปฏิรูปให้เหมาะสมกับประชาชนทุกเพศทุกวัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนทุกคนและพัฒนาทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตพร้อมที่จะก้าวสู่ยุค ประเทศไทย ๔.๐ สำหรับบริบทของพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่าและสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้ ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งการรู้จักตนเองและผู้อื่น ฝึกให้ผู้สนใจมีทักษะการคิดที่เป็นทักษะสำคัญต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ พิพิธภัณฑ์ตามวิสัยทัศน์ประเทศไทย ๔.๐ ต้องเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับให้ข้อมูลทางวิชาการที่เชื่อมโยงเข้ากับการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของสังคม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวของประชาชนทุกคน สำหรับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีและวัฒนธรรม มีหน้าที่รวบรวมหลักฐานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และจัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับรากฐานและพัฒนาการของวัฒนธรรมอีสานในอดีตที่เจริญรุ่งเรืองในพื้นที่อีสานตอนล่าง ทั้งนี้ การที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมายจะเป็นแหล่งเรียนรู้ตามวิสัยทัศน์ประเทศไทย ๔.๐ ของประชาชนทุกคนได้นั้น จะต้องพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ได้แก่ สถานที่การจัดแสดง การส่งเสริมกิจกรรมและความร่วมมือ ในส่วนของบทความนี้จะนำเสนอเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ ประเภทของพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย และประเทศไทย ๔.๐ รวมถึงบทบาทพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในฐานะแหล่งเรียนรู้ตามวิสัยทัศน์ประเทศไทย ๔.๐

คำสำคัญ : พิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย ประเทศไทย ๔.๐

* บรรณารักษ์ปฏิบัติการ กลุ่มบริการทรัพยากรสารสนเทศ สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

Abstract

Recently, Thailand is moving forward to the 4.0 era that is driven by innovation, technology and creativity with its vision Prosperity, Stability and Sustainability. Thailand 4.0 has important aims to move the country into a new era defined by innovative technology based manufacturing, services, and high income. Thailand 4.0 can be driven by human resources, which are important resources for country development. Therefore, raising the quality of life in every aspect of Thai people is the first thing that must be given priority. Education and learning are one aspect that accelerates the reform to be suitable for everyone. To develop important skills in life and move to Thailand 4.0 era. In the context of museum, museums are valuable learning resource and a part of creating learning society. Museums can be used to stimulate learning and help learners learn about themselves and the others. In addition, museums can be a part that support learners to build their thinking skill, the essential skill for learners who will be living in the 21st century. Museums according to the vision of Thailand 4.0 will be lifelong learning centers that provide academic data or knowledge and connect them as element that can make or support better quality of life of people in society. Moreover, museums can be the place for recreational and tourism locations for everyone. Phimai National Museum, Nakhon Ratchasima is a museum and learning resource for history archeology and culture. It is responsible for collecting evidence of antiquities, art objects and exhibiting stories about the foundation and development of Isan culture in the past of the lower Northeast. To be learning resources according to the vision of Thailand 4.0, Phimai National Museum should develop itself in many aspects such as place, museum presentation and support museum presentation, cooperation and collaborations with local community or other museums. This article provides meaning, importance of, type of, and a viewpoint about museums and Thailand 4.0. Including the role of the National Museum as a learning resource according to the vision of Thailand 4.0.

Keywords: Museum, Phimai National Museum, Thailand 4.0

บทนำ

สถานการณ์โลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและสลับซับซ้อนมากกว่าในอดีต ผลกระทบที่กำลังเกิดขึ้นจากการเคลื่อนตัวเข้าสู่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ ๔ (Industry ๔.๐) ได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติทั้งด้านธุรกิจ การลงทุน และการใช้ชีวิต ดังนั้น การปรับตัวเพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายที่เกิดขึ้นจึงถือเป็นโจทย์ที่หลายประเทศทั่วโลกกำลังเผชิญเหมือนกัน จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ประเทศไทยจะต้องมีการผลักดันนโยบายประเทศไทย ๔.๐ (Thailand ๔.๐) เพื่อใช้เป็นโมเดลในการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ไปสู่การแข่งขันด้วยฐานขององค์ความรู้ การใช้นวัตกรรมที่สามารถกระจายโอกาสในการพัฒนาอย่างทั่วถึง และคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้รับมือกับกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงในระดับโลกได้คือ ทูตทรัพยากรมนุษย์ที่ต้องมีความพร้อมและความสามารถ ซึ่งการพัฒนาคนไทยทุกคนให้มีความพร้อมและความสามารถจึงเป็นเรื่องสำคัญเรื่องแรก ๆ ของนโยบายประเทศไทย ๔.๐ กล่าวคือ การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทยทุกกลุ่มให้ดีขึ้นและยั่งยืน โดยเน้นการพัฒนาทักษะและศักยภาพ ให้ความรู้ สร้างและส่งเสริมโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในสังคม เช่น การพัฒนาพิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้เป็นพื้นที่ในการพัฒนาศักยภาพสำหรับคนไทยทุกช่วงวัยให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ

คณะกรรมการบูรณาการด้านพิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ ได้กล่าวว่า ทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในระยะต่อไปที่มีผลต่อการบูรณาการพิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วย นโยบายของรัฐบาลที่ต้องการจะส่งเสริมการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศให้เป็นไปอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) เป็นกรอบการพัฒนาประเทศในระยะยาว และกระบวนทัศน์การพัฒนาภายใต้โมเดลประเทศไทย ๔.๐ ด้วยการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างน้อยใน ๓ มิติ คือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม และเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น

การเรียนรู้จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับคนไทยทุกวัยไม่ว่าจะอยู่ในวัยเด็ก วัยทำงาน หรือวัยชรา เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ พัฒนาตนไม่ให้หยุดนิ่ง ความอยากรู้หรือจุดประสงค์ของการเรียนรู้จะแตกต่างกันไป ปัจจุบันเกิดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายซึ่งไม่ได้ถูกจำกัดเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้โดยเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่มีรอบตัว กรมสามัญศึกษา^๒ ได้กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ คือ เป็นแหล่งการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแหล่งปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน การศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นแหล่งส่งเสริมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ และเป็นแหล่งส่งเสริมความรู้ ความคิด วิทยาการและประสบการณ์

พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตอีกรูปแบบหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้ พิพิธภัณฑ์จึงเป็นหน่วยงานหนึ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการด้านการศึกษได้อย่างดี

^๒ กรมสามัญศึกษา, คู่มือคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, ๒๕๔๔) ๖.

ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนเกิดแรงจูงใจในการศึกษาด้วยตนเอง เกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และการพัฒนาทักษะต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติต่อไป นอกจากนี้ พิพิธภัณฑ์ยังมีบทบาทสำคัญกับความ เป็นอยู่ของประชาชนในด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยทำหน้าที่ส่งเสริมนักวิชาการและวัฒนธรรมและทางธรรมชาติให้แก่ชุมชน เป็นแหล่งให้ข้อมูลทั้งทางวิชาการและวัฒนธรรมดังที่ นิคม มุสิกคามะ^๓ กล่าวว่า ความรับผิดชอบของพิพิธภัณฑ์สถานในปัจจุบัน คือ การบริหารด้านการศึกษาและความเพลิดเพลิน เป็นสถาบันแห่งหนึ่งที่บริการการศึกษาแก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี แต่เป็นการศึกษาด้วยหลักฐาน ข้อเท็จจริง ไม่ใช่การบรรยายหรือการอ่าน อีกทั้ง เป็นหน่วยงานสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคง พัฒนาจิตใจของคนในประเทศให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงสารสนเทศด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาติไทย ในด้านเศรษฐกิจมีบทบาทในการสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดการใช้จ่ายใช้สอย และการจ้างแรงงานในชุมชนอีกด้วย (Office of National Museum^๔) ดังนั้น พิพิธภัณฑ์ที่ดีควรคำนึงถึงประชาชนในระดับต่าง ๆ เช่น นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป

นครราชสีมาเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย ที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย มีเอกลักษณ์คุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี สิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางศิลปะและสถาปัตยกรรม เป็นจังหวัดที่มีโบราณสถานหลายแห่ง เช่น ปราสาทหินนาแคะ อำเภอปักธงชัย เป็นปราสาทขอมโบราณที่มีความเก่าแก่มาก คาดว่าเป็นศาสนสถานที่ได้รับการก่อสร้างเมื่อประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๖ เป็นเทวสถานศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ลัทธิไศวนิกาย กู่บ้านปราสาท อำเภอโนนสูง เป็นโบราณสถานที่สำคัญและสร้างขึ้นด้วยความหลากหลายทางศิลปะการก่อสร้าง เริ่มก่อสร้างขึ้นครั้งแรกในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ในแบบศิลปะเกาะแกร์ ซึ่งเป็นยุคสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๔ โดยก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ปราสาทเมืองเก่า อำเภอสูงเนิน เป็นโบราณสถานขนาดเล็กที่ก่อด้วยศิลาแลงหินทราย มีบริเวณทางเข้าวัดสร้างเป็นรูปประตูเมืองเก่าของโคราชและมีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าหันหน้าไปทางทิศตะวันออกตามแบบปราสาททั่วไป เรียกได้ว่าเป็นโบราณสถานในศาสนาพุทธลัทธิมหายาน ประเภทโอโรคาสาหรือโรงพยาบาล

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่สำคัญมากแห่งหนึ่งของจังหวัดนครราชสีมา เป็นแหล่งรวบรวมหลักฐานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และจัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับรากฐานและพัฒนาการของวัฒนธรรมอีสานในอดีตที่เจริญรุ่งเรืองในพื้นที่อีสานตอนล่างแถบลุ่มแม่น้ำมูล-แม่น้ำชี ในจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ และบุรีรัมย์ ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เมื่อประมาณ ๓,๐๐๐ ปีมาแล้วจนถึงสมัยปัจจุบัน ที่มีการค้นพบจากโบราณสถานต่าง ๆ ในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งในอดีตพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย เริ่มต้นมาจากการเป็นพิพิธภัณฑ์สถานกลางแจ้งในความดูแลของกองโบราณคดี กรมศิลปากร ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ โดยหน้าที่ขณะนั้นเพื่อการเก็บรักษาและจัดแสดงโบราณวัตถุที่ได้จากการ

^๓ นิคม มุสิกคามะ, กุลพันธุ์ธาดา จันทน์โพธิ์ศรี และเมณีนรัตน์ ท่วมเจริญ, วิชาการพิพิธภัณฑ์ (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๑) ๘.

^๔ Office of National Museum, Museum management in business aspect (Bangkok: Fine Arts Department, 2005) 4.

ชุดแต่งบุรณะปราสาทหินพิมายร่วมกับโบราณวัตถุที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากจังหวัดต่าง ๆ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กระทั่ง พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้โอนมาอยู่ในความรับผิดชอบของกองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (มิวเซียมไทยแลนด์^๕)

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามวิสัยทัศน์ประเทศไทย ๔.๐ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย ตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับใช้เป็นแนวทางการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามวิสัยทัศน์ประเทศไทย ๔.๐ และเป็นแหล่งการเรียนรู้ชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และสามารถกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนพัฒนาด้านต่าง ๆ ของพิพิธภัณฑสถาน รวมทั้งเป็นแบบอย่างการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ให้กับพิพิธภัณฑสถานอื่นที่ลักษณะใกล้เคียงกัน และเพื่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืนตามวิสัยทัศน์ประเทศไทย ๔.๐

พิพิธภัณฑสถาน

พิพิธภัณฑสถาน (Museum) เป็นสถาบันเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ที่ไม่แสวงหาผลกำไรและเปิดให้บริการเป็นสาธารณะ ถือเป็นสถาบันถาวรที่ให้บริการแก่สังคมและมีส่วนในการพัฒนาสังคม มีหน้าที่รวบรวม สงวนรักษา ค้นคว้าวิจัย เผยแพร่ความรู้ และจัดแสดงวัตถุอันเป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ อนึ่ง เพื่อจุดประสงค์ทางการค้นคว้า การศึกษา และความเพลิดเพลินใจ (International Council of Museum^๖) ทั้งนี้ ยังอธิบายถึงสถาบันต่าง ๆ ที่มีคุณสมบัติของพิพิธภัณฑสถานไว้ ๙ ข้อ คือ ๑) แหล่งและอนุสรณ์สถานทางธรรมชาติ โบราณคดีและชาติพันธุ์วรรณา แหล่งและอนุสรณ์สถานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งรวบรวม สงวนรักษาและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวัตถุอันเป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ๒) สถาบันที่รวบรวมและจัดแสดงตัวอย่างของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ เช่น สวนพฤกษศาสตร์ สวนสัตว์ศาสตร์ สถานที่แสดงสัตว์น้ำ และศูนย์ศึกษาพันธุ์พืชและสัตว์ ๓) ศูนย์วิทยาศาสตร์และห้องฟ้าจำลอง ๔) หอศิลป์ที่จัดแสดงงานโดยไม่แสวงหากำไร ๕) สถานที่ตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นที่สงวน ๖) องค์การพิพิธภัณฑสถานทุกระดับ ๗) สถาบันหรือองค์กรซึ่งไม่แสวงหากำไร ที่ทำงานด้านการอนุรักษ์ ค้นคว้าวิจัย ศึกษา ฝึกอบรม จัดทำเอกสารวิชาการ และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ๘) ศูนย์วัฒนธรรมและนิติบุคคลอื่น ๆ ที่ดำเนินการด้านการอนุรักษ์ สืบสานและบริหารจัดการทรัพยากรอันเป็นมรดกที่จับต้องได้ และมรดกที่จับต้องไม่ได้ ๙) สถาบันใด ๆ ซึ่งหลังจากการร้องขอคำวินิจฉัยจากคณะกรรมการที่ปรึกษาแล้ว ได้รับการพิจารณาว่ามีคุณสมบัติในการสนับสนุนงานพิพิธภัณฑสถาน^๗

^๕ มิวเซียมไทยแลนด์. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๕ มกราคม ๒๕๖๕, จาก:

http://www.museumthailand.com/th/museum/Phimai-National-Museum_2

^๖ International Council of Museum. **Museum definition**. [Online]. Retrieved 6 January 2022, from:

<https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/museum-definition/>

^๗ ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล. **วิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นระยะที่ ๑ สร้างเครือข่ายและสำรวจสภาพพิพิธภัณฑ**

ท้องถิ่น: รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๗) ๕.

ทั้งนี้ พิพิธภัณฑ์อาจจำแนกประเภทของพิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ออกเป็น ๖ ประเภท ได้แก่

๑. พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาติพันธุ์ ศิลปะ การแสดง เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุทยานประวัติศาสตร์ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอศิลป์ โรงละครแห่งชาติ ฯลฯ

๒. พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา อุทยานวิทยาศาสตร์ พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ พิพิธภัณฑ์เทคโนโลยีสารสนเทศ หอดูดาวแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์อวกาศ ฯลฯ

๓. พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ด้านธรรมชาติวิทยา เช่น พิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานธรรมชาติสิริรุกชาติ ศูนย์ศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลน สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์ป่าไม้ พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ พิพิธภัณฑ์สิรินธร พิพิธภัณฑ์ทรัพยากรธรณี ฯลฯ

๔. พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการอ่าน การเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ เช่น หอสมุดแห่งชาติ อุทยานการเรียนรู้ (TK Park) ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์เด็ก ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) ฯลฯ

๕. พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้เฉพาะด้าน เช่น พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ประปาไทย ศูนย์การเรียนรู้การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ศูนย์การเรียนรู้ธนาคารแห่งประเทศไทย พิพิธภัณฑ์เหรียญ พิพิธภัณฑ์แพทย์ศิริราช ฯลฯ

๖. พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ของภาคเอกชนและชุมชนท้องถิ่น เช่น พิพิธภัณฑ์เรียนรู้การลงทุน (Investory) ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พิพิธภัณฑ์บ้านคำเที่ยง บ้านจิมทอมป์สัน พิพิธภัณฑ์ชุมชนมีชีวิต จ.บึงกาฬ พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งมาดามตุสโซ ฯลฯ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ (National Museum) เป็นสถาบันถาวรที่เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งต่าง ๆ ที่มีความสำคัญด้านวัฒนธรรม หรือด้านวิทยาศาสตร์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียน และก่อให้เกิดความเพลิดเพลินใจ^๔ ดำเนินการควบคุมและบริหารโดยรัฐบาล มีฐานะและความรับผิดชอบตามกฎหมายและระเบียบที่รัฐกำหนดขึ้น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติยังมีหน้าที่ในการรวบรวมวัตถุ (Collection) การจำแนกประเภทวัตถุ (Identifying) การบันทึกเป็นหลักฐาน (Recording) การสงวนรักษา (Preservation) การจัดแสดงนิทรรศการ (Exhibition) และการให้การศึกษา (Education) โดยเกี่ยวข้องกับสิ่งของที่รวบรวมไว้ในพิพิธภัณฑ์นั้น ๆ นอกจากนี้ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ต้องทำหน้าที่เป็นที่เก็บรักษาโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินด้วย รวมทั้งภาระหน้าที่สำคัญอื่น ๆ ที่บัญญัติไว้ เช่น การตรวจสอบร้านค้าโบราณวัตถุ (พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔^๕ มาตรา ๑๙ และมาตรา ๒๑) และการอนุญาตให้นำเข้า-ออกศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ

^๔ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖) ๘๓๖.

^๕ พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๗๘ ตอนที่ ๖๖. (๒๙ สิงหาคม ๒๕๐๔): ๙๘๐-๙๙๘.

จากราชอาณาจักร (พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ มาตรา ๒๒ และมาตรา ๒๓) เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่พิพิธภัณฑสถานในพื้นที่ เช่น พิพิธภัณฑสถานหน่วยราชการอื่น พิพิธภัณฑสถานวัด หรือพิพิธภัณฑสถานเอกชน เป็นต้น^{๑๐}

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย (Phimai National Museum) ตั้งอยู่ที่หมู่ ๒ ถนนท่าสงกรานต์ ตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์การจัดตั้งเพื่อเก็บรวบรวม รักษา และจัดแสดงโบราณวัตถุที่ได้จากการขุดแต่งบูรณะปราสาทหินพิมายและจากจังหวัดต่าง ๆ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งอยู่ในความดูแลของสำนักศิลปากรที่ ๑๐ นครราชสีมา กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

โดยพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมายสร้างขึ้นเนื่องจากงบประมาณโครงการน้ำพระทัยจากในหลวง หรือโครงการอีสานเขียว เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานพิพิธภัณฑที่ให้อุบัติตามหลักพิพิธภัณฑสถานวิทยา โดยเริ่มต้นจากการจัดสร้างอาคารจัดแสดงถาวร สำนักงานและห้องประชุม อนึ่ง ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมายอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ สำหรับโบราณวัตถุที่จัดแสดงเป็นโบราณวัตถุจากการบูรณะปราสาทหินพิมายตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๗ และหลังจากปี พ.ศ. ๒๕๓๒ กรมศิลปากรได้พัฒนาปรับปรุงพิพิธภัณฑที่มีการจัดแสดงถูกต้องตามหลักวิชาการที่ได้มาตรฐานสากลแห่งหนึ่งในช่วงเวลานั้น การจัดแสดงจะเป็นการเล่าเรื่องราวอารยธรรมของแผ่นดินไทยแบบกว้าง ๆ ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์เป็นต้นมา ตลอดจนพัฒนาการของสังคมในดินแดนแถบอีสานตอนล่าง ศิลปะเขมร และสถาปัตยกรรมหินทรายที่สามารถหาได้ยากจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติทั่วไป

จากประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้ไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมายพบว่า พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมายนั้น มีการออกแบบพื้นที่จัดแสดงที่เข้าใจง่ายโดยแบ่งพื้นที่ไว้ทั้งหมด ๓ ส่วนอย่างชัดเจน ภายในอาคารจัดแสดงถาวรมี ๒ ส่วน และอีก ๑ ส่วนอยู่อาคารเปิดด้านนอก สำหรับการจัดแสดงเนื้อหาสามารถติดตามเรื่องราวได้อย่างไม่สับสน พื้นที่ภายในอาคารมีขนาดใหญ่ กว้างขวางสามารถเดินชมได้สะดวก แต่การนำเสนอโบราณวัตถุและสารสนเทศขาดการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมและการนำเสนอที่สร้างความน่าสนใจในการรับชม มีการจัดลำดับพื้นที่จัดแสดงโดยผู้ชมจะชมในชั้นที่ ๒ ก่อนแล้วจึงเดินลงมาชมชั้นที่ ๑ และอาคารภายนอกตามลำดับ ซึ่งทำให้ผู้เข้าชมทุกคนมีโอกาสได้รับความรู้อย่างครบถ้วน

^{๑๐} คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี, พระมหากษัตริย์ไทยกับการพิพิธภัณฑ (กรุงเทพฯ:

ภาพที่ ๑-๖ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย

ที่มา : <https://thaiza.com/travel/tag/เที่ยวนครราชสีมา>

ประเทศไทย ๔.๐

ประเทศไทย ๔.๐ เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือ โมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลที่ต้องการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ เพื่อปรับแก้ จัดระบบ ปรับทิศทาง และสร้างแนวทางพัฒนาประเทศให้เจริญ สามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงในศตวรรษที่ ๒๑ ได้ วิสัยทัศน์ดังกล่าวจะมีการเปลี่ยนผ่านทั้งระบบใน ๔ องค์ประกอบสำคัญ คือ ๑) เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิม (Traditional Farming) ในปัจจุบันไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) ๒) เปลี่ยนจาก Traditional SMEs ไปสู่การเป็น Smart Enterprises และ Start up ที่มีศักยภาพสูง ๓) เปลี่ยนจาก Traditional Services ไปสู่ High Value Services และ ๔) เปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูง โมเดลประเทศไทย ๔.๐ จึงเป็นการนำวิทยาการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนามาใช้ในการต่อยอดความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบที่ประเทศไทยมีอยู่ ๒ ด้าน คือ ความหลากหลายทางชีวภาพ และความหลากหลายเชิงวัฒนธรรม ให้เป็นความได้เปรียบเชิงแข่งขันใน ๕ กลุ่มเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมเป้าหมาย โดยใช้พลังประชารัฐในการขับเคลื่อน

การพัฒนาประเทศไทยได้โมเดลประเทศไทย ๔.๐ จะสำเร็จได้ต้องใช้แนวทางสานพลังประชารัฐเป็นตัวการขับเคลื่อน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ภาคการเงินการธนาคาร ภาคประชาชน ภาคสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยต่าง ๆ ร่วมกันระดมความคิด ผนึกกำลังกันขับเคลื่อนผ่านโครงการ บันทึกความร่วมมือ กิจกรรม หรืองานวิจัยต่าง ๆ โดยการดำเนินงานของประชารัฐกลุ่มต่าง ๆ อันได้แก่ กลุ่มที่ ๑ การยกระดับนวัตกรรมและผลิตภัณ์ การปรับแก้กฎหมายและกลไกภาครัฐ พัฒนาคลัสเตอร์ภาคอุตสาหกรรมแห่งอนาคตและการดึงดูดการลงทุน รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน กลุ่มที่ ๒

การพัฒนาการเกษตรสมัยใหม่และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ กลุ่มที่ ๓ การส่งเสริมการท่องเที่ยวและไมล์ การสร้างรายได้ และการกระตุ้นการใช้จ่ายภาครัฐ กลุ่มที่ ๔ การศึกษาพื้นฐานและพัฒนาผู้นำ รวมถึงการยกระดับคุณภาพวิชาชีพ และกลุ่มที่ ๕ การส่งเสริมการส่งออกและการลงทุนในต่างประเทศ รวมทั้งการส่งเสริมกลุ่ม SMEs และผู้ประกอบการใหม่ (Start Up) ซึ่งแต่ละกลุ่มกำลังวางระบบและกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายอย่างเข้มข้น^{๑๑}

ดังนั้น การเตรียมประชากรของประเทศไทยให้เป็นคนไทย ๔.๐ เพื่อให้พร้อมก้าวสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วในศตวรรษที่ ๒๑ จึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะคนหรือทรัพยากรมนุษย์นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญและมีความจำเป็นมากที่สุด เนื่องจากเป็นแหล่งความรู้และกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศ โดยการเป็นผู้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งการที่จะพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถสอดคล้องกับนโยบายดังกล่าวได้นั้น ระบบการศึกษาและการเรียนรู้จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนและก้าวสู่การศึกษา ๔.๐ ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ การเข้าถึงแหล่งความรู้และให้สามารถนำความรู้นั้นออกไปใช้งานได้สะดวกยิ่งขึ้นจะก่อให้เกิดการพัฒนาในหลาย ๆ มิติเช่นกัน

บทบาทพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในฐานะแหล่งเรียนรู้ต่อนโยบายประเทศไทย ๔.๐

จากกระบวนการพัฒนาภายใต้นโยบายประเทศไทย ๔.๐ กล่าวว่า รัฐบาลมุ่งปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจด้วยการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างน้อยใน ๓ มิติ นั้น ในส่วนของพิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้มีบทบาทสำคัญ ๒ ด้าน ได้แก่ ๑) การสร้างความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการ คือ เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีไทยบนพื้นฐานของเอกลักษณ์ความเป็นไทย เพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวให้สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับการตลาด การดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรม ๒) การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน คือ การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศให้มีทักษะความสามารถการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ทักษะอาชีพที่สอดคล้องตามความต้องการของประเทศและมีทักษะชีวิต สามารถอยู่ร่วมและทำงานกับผู้อื่นได้ภายใต้บริบทสังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรมและการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ โดยมุ่งจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการวางโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญา รวมถึงการพัฒนากระบวนพิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ให้เกิดเป็นแหล่งบ่มเพาะความรู้ที่เข้าถึงได้ง่ายและทั่วถึง พร้อมทั้งเป็นแหล่งการเรียนรู้สำคัญในการพัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชน และพัฒนารัฐ^{๑๒}

นอกจากนี้ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจัดเป็นพิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ชาติพันธุ์ ศิลปะ การแสดง รวบรวมและจัดแสดงนิทรรศการเล่าเรื่องราวพร้อมกับวัตถุสิ่งของอันล้ำค่าที่เกี่ยวข้องกับประเทศชาติ โดยเปิดให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าชม

^{๑๑} สุวิทย์ เมษินทรีย์. Thailand 4.0: สร้างความเข้มแข็งจากภายในเชื่อมโยงเศรษฐกิจไทยสู่โลก. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๕ มกราคม ๒๕๖๕, จาก: <https://bit.ly/3J3y9ZC>

^{๑๒} สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม. พิมพ์เขียว Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๕ มกราคม ๒๕๖๕, จาก: <https://waa.inter.nstda.or.th/stks/pub/2017/20171114-draeqa-blueprint.pdf>

นิทรรศการหาความรู้ได้ตามอัธยาศัยและตลอดชีวิต พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติแต่ละที่จะมีพื้นที่ส่วนจัดแสดงแตกต่างกันออกไปตามโบราณวัตถุที่มี โดยทุกส่วนจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ความรู้ และเป็นแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติมแก่ผู้เข้าชมทุกระดับ ตลอดจนทำให้ผู้ใช้บริการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติซึ่งจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน เป็นแนวร่วมในการอนุรักษ์มรดกทรัพย์สินของแผ่นดินต่อไป อนึ่ง รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการกำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาและยกระดับมาตรฐานพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติให้มีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนทุกช่วงวัยและยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติได้อย่างเต็มศักยภาพ^{๑๓}

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าพิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้มีบทบาทและหน้าที่ในการเตรียมความพร้อมคนไทยให้เป็นคนไทย ๔.๐ เพื่อพร้อมกับการเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมไทย ๔.๐ โดยมีหลักคิด คือ เรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย เรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ เรียนรู้เพื่อส่วนรวม และเรียนรู้เพื่อการนำไปปฏิบัติ นอกจากนี้ พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ควรปรับบทบาทให้เป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนทุกช่วงวัย รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะผ่านกิจกรรมการเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ให้สอดคล้องกับโลกศตวรรษที่ ๒๑ ปลุกฝังวัฒนธรรมการเรียนรู้แก่ประชาชนทุกช่วงวัยและเสริมสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมถึงการยกระดับมาตรฐานการให้บริการและการบริหารจัดการให้สามารถตอบโจทย์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการพัฒนาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพินัยตามวิสัยทัศน์ประเทศไทย ๔.๐

พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ตามวิสัยทัศน์ประเทศไทย ๔.๐ จะเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สร้างโอกาสให้ประชาชนทุกช่วงวัยทุกพื้นที่สามารถเข้าถึงพิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ได้สะดวกและเกิดความคุ้มค่า เป็นแหล่งความรู้นอกห้องเรียนที่ทรงพลัง รองรับบริบทการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่และตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพตามวิสัยทัศน์ประเทศไทย ๔.๐ มีรายละเอียดดังนี้

๑. สถานที่

สถานที่ถือเป็นสิ่งสำคัญประการแรกที่ต้องคำนึงถึงในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักของประชาชนในการเดินทางมาพิพิธภัณฑ์ คือ การท่องเที่ยว การพักผ่อน และทัศนศึกษา^{๑๔} ดังนั้น การพัฒนาสถานที่ควรที่จะมีการเปลี่ยนการจัดแสดงนิทรรศการอย่างสม่ำเสมอ การปรับปรุงอาคารพิพิธภัณฑ์เป็นสิ่งแรกที่สาธารณชนจะเห็นได้ถึงการพัฒนา การจัดสร้างหรือการก่อตั้งอาคารพิพิธภัณฑ์ควร

^{๑๓} คณะกรรมการบูรณาการด้านพิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้. แผนยุทธศาสตร์การบูรณาการด้านพิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙). [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๔ มกราคม ๒๕๖๕, จาก: https://www.okmd.or.th/upload/iblock/8e5/MLIC_plan.pdf

^{๑๔} ปรีดา ปลื้มสำราญกิจ และฟ้า วิไลชา, “พิพิธภัณฑ์: แหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑,” วารสารห้องสมุด ๖๒, ๑ (๒๕๖๑): ๔๓-๖๗.

สะท้อนสิ่งของหรือเนื้อหาที่จัดแสดงอยู่ภายใน หากรัฐบาลเพิ่มงบประมาณสนับสนุนมากพออาจมีการสร้างพิพิธภัณฑ์ที่ทันสมัยและน่าเข้าชมมากขึ้น สถานที่สวยงามจะชักชวนให้คนเข้าไปชมพิพิธภัณฑ์ อีกทั้งที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ควรคำนึงถึงการคมนาคมที่สะดวก สามารถเดินทางได้หลายวิธี ทั้งนี้ อาจจะต้องเน้นที่การเดินทางด้วยขนส่งสาธารณะเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการมาเยี่ยมชมหรือการเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งทั้งหมดนี้หมายถึงการดึงดูดให้คนเข้าพิพิธภัณฑ์ โดยไม่จำเป็นต้องไปดูศิลปะหรือวัตถุโบราณเพียงอย่างเดียว แต่พยายามทำให้พิพิธภัณฑ์เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของทุกคน การที่จะทำให้คนเข้าพิพิธภัณฑ์มากขึ้นได้ อาจจะต้องอาศัยการสร้างค่านิยมเกี่ยวกับการไปพิพิธภัณฑ์เป็นเรื่องที่ใคร ๆ ก็ทำกัน พิพิธภัณฑ์ควรเป็นพื้นที่สาธารณะหรือสถานที่พบปะของผู้คนทุกประเภทไม่ใช่แค่นักวิชาการ นอกจากนี้ สถานที่ภายนอกตัวอาคารควรมีพื้นที่ที่กว้างขวางสะดวกสบายเหมาะกับการจัดกิจกรรม สำหรับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย ในด้านของสถานที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษาแล้วมีความคิดเห็นว่า พื้นที่จัดแสดงภายในอาคารจัดแสดงถาวรควรมีการออกแบบพื้นที่การจัดแสดงที่ประยุกต์สถาปัตยกรรมหรือศิลปะเขมรให้เหมาะสมกับแต่ละส่วนการจัดแสดง โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างโบราณวัตถุที่จัดแสดง

นอกจากนี้ เนื่องจากสถานที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมายและปราสาทหินพิมายนั้นตั้งอยู่ภายในเมืองพิมายที่สามารถเดินชมสถานที่ทั้งสองแห่งได้ โดยสถานที่ทั้งสองแห่งอยู่ห่างกันเพียง ๗๕๐ เมตร ดังนั้น ผู้เขียนได้ทำการศึกษาแล้วมีความคิดเห็นว่าควรมีการออกแบบเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ของเมืองพิมาย ร่วมกับปราสาทหินพิมายและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมายให้สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกอย่างเป็นระบบตามลำดับหรือรูปแบบของแหล่งท่องเที่ยวที่ต่อเนื่องเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและส่งเสริมการเรียนรู้พร้อมได้รับความรู้อย่างครบถ้วนในทุกสถานที่ตามเส้นทางประวัติศาสตร์^{๑๔} จากศูนย์บริการนักท่องเที่ยว นอกจากจะรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเป็นหมู่คณะ ยังมีนักท่องเที่ยวที่มาเป็นส่วนตัวที่มีเวลามากพอสำหรับการท่องเที่ยวรอบเมืองพิมายเพื่อศึกษารายละเอียดในแง่มุมต่าง ๆ^{๑๖} ดังนั้น ควรจะมีบริการเช่าจักรยานหรือใช้บริการรถราง (Shuttle bus) สามารถขึ้น-ลงตามจุดรับส่งในแต่ละสถานที่ที่ได้โดยสะดวก และเพื่อให้เกิดประโยชน์กับการเรียนรู้จากแหล่งท่องเที่ยว การจัดการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกันดังกล่าวตามลำดับจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

๒. การจัดแสดงและการส่งเสริมกิจกรรม

การจัดแสดงและการส่งเสริมกิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญที่พิพิธภัณฑ์จะต้องให้ความสำคัญ ซึ่งในแต่ละพิพิธภัณฑ์จะมีรูปแบบการจัดแสดงแตกต่างกันออกไปตามเนื้อหาหรือองค์ความรู้ของพิพิธภัณฑ์ สำหรับเนื้อหาของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย ปัจจุบันนำเสนอเนื้อหาและเรื่องราวเกี่ยวกับรากฐานและพัฒนาการของวัฒนธรรมอีสานตอนล่างแถบลุ่มแม่น้ำมูล-แม่น้ำชี จากการศึกษาของผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าพิพิธภัณฑ์ควรมีการประยุกต์ให้เข้ากับท้องถิ่นมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับเมืองพิมายและปราสาท

^{๑๔} ทนงค์ดี หาญวงษ์, “พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย และปราสาทหินพิมาย: แนวทางใหม่ของการบริหารจัดการ,” วารสาร

ศิลปกรรมบูรพา ๑๙, ๑ (๒๕๕๙): ๒๒-๒๓.

^{๑๖} ฝนวันจันทร์ ศรีจันทร์, การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของคนในเมืองประวัติศาสตร์ กรณีศึกษาเมืองประวัติศาสตร์พิมาย.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลป์ สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓) ๙๕.

หินพิมาย แล้วจึงกำหนดลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา และศิลปวัฒนธรรมของพิมายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากเดิมเนื้อหาแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ พัฒนาการของสังคมในดินแดนแถบอีสานตอนล่าง โบราณวัตถุศิลปะเขมรในอีสานตอนล่าง และโบราณวัตถุซึ่งเป็นองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมหินทราย ปรับมาเป็น ๖ ส่วน คือ ความเชื่อทางศาสนา เมืองพิมายสมัยก่อนประวัติศาสตร์ พิมาสมัยทวารวดี เมืองพิมายและปราสาทหินพิมายสมัยวัฒนธรรมเขมร พิมาสมัยอยุธยา และพิมาสมัยรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน^{๑๗} เพื่อเน้นความสำคัญของการจัดแสดงโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมายให้มีความสัมพันธ์กับเมืองพิมายและปราสาทหินพิมายมากกว่าการเสนอเรื่องราวทั่วไปของดินแดนอีสานตอนล่างดังการจัดแสดงที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

จากการศึกษาทฤษฎีการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้และผลวิจัยจากต่างประเทศ พบว่าสมองจะเปิดรับการเรียนมากที่สุดเมื่อรู้สึกสนุก และกระบวนการซึมซับความรู้ผ่านเพียงการดูการฟังสมองจะสามารถเรียนรู้จดจำได้มากที่สุดแค่เพียงร้อยละ ๕๐ เท่านั้น ดังนั้น สื่อการเรียนรู้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจึงควรมุ่งประเด็นไปที่การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการมีปฏิสัมพันธ์ (Active Learning) สอดแทรกองค์ความรู้ ผ่านสื่อบันเทิงเชิงสาระสร้างสรรค์ (Edutainment) เช่น เกม กิจกรรม Interactive และกิจกรรมประกอบการเข้าชมพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของรูปแบบการสื่อสารในแต่ละช่วงวัยให้เข้ากับยุคสมัยและพฤติกรรมการเรียนรู้ของเยาวชน โดยอาจกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นเยาวชนตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงอุดมศึกษาที่จะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศในอนาคต^{๑๘} ดังนั้น การนำเสนอเนื้อหาของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมายควรมีการประยุกต์เทคโนโลยีการบรรยายข้อมูลอัตโนมัติติดตั้งเพื่ออำนวยความสะดวกในการรับชมและการนำเสนอ ทั้งนี้ Lin และ Gregor^{๑๙} พบว่า การนำเทคโนโลยีสื่อประสมเข้ามาเป็นส่วนประกอบในเว็บไซต์สามารถดึงดูดความสนใจของผู้ใช้และทำให้การเรียนรู้เป็นไปได้โดยง่าย การนำเทคโนโลยีระบบจอสัมผัส (Touch Screen) ช่วยให้เกิดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานกับองค์ความรู้ที่จัดแสดงอยู่ภายในพิพิธภัณฑสถานขณะรับชม นอกจากนี้ยังมีเทคโนโลยีที่น่าสนใจเช่นเดียวกันคือ เทคโนโลยี AR (Augmented Reality) เป็นเทคโนโลยีที่ผสมผสานเอาโลกในความเป็นจริงและโลกเสมือนที่สร้างขึ้นมาผสานเข้าด้วยกัน สำหรับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมายหากนำเทคโนโลยี AR เข้ามาประยุกต์จะช่วยให้การเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ย้อนลงไปบนวัตถุโบราณจริง เป็นการจำลองวัตถุโบราณตอนสมบูรณ์ในอดีต ซึ่งถือได้ว่าเทคโนโลยี AR มาช่วยเติมความเป็น Interactive และสร้างประสบการณ์ที่น่าสนใจขึ้นแก่ผู้มาเยี่ยมชมและเป็นวิธีการนำเสนอรูปแบบใหม่

^{๑๗} ทนงค์ศักดิ์ หาญวงษ์, “พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย และปราสาทหินพิมาย: แนวทางใหม่ของการบริหารจัดการ,” วารสารศิลปกรรมบูรพา ๑๙, ๑ (๒๕๕๙): ๑๘.

^{๑๘} สุนทนต์คอม. พิพิธ ‘เพลิน’ พิพิธภัณฑสถานจำเป็นต้องได้ ของไม่เสีย. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๔ มกราคม ๒๕๖๕, จาก: <https://www.sanook.com/campus/1386381/>

^{๑๙} Lin, Aleck and Gregor, Shirley, “Designing websites for learning and enjoyment: a study of museum experiences,” *International Review of Research in Open and Distance Learning* 7, 3 (2006): 1-21.

ทั้งนี้ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมายยังต้องตระหนักถึงเรื่องของการใช้ภาษา รูปแบบของภาษาควรใช้ขนาดอักษรที่เหมาะสมและเลือกใช้รูปแบบอักษรที่อ่านได้ง่าย นอกจากนี้ยังควรคำนึงถึงความหลากหลายของภาษา เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน เป็นต้น รวมถึงตระหนักต่อผู้ที่มีความต้องการพิเศษหรือผู้พิการเกี่ยวกับโอกาสในการเข้าถึงองค์ความรู้อย่างเท่าเทียม อาจมีการจัดอักษรเบรลล์ ประกอบการจัดแสดงกับภาษาปกติ หรืออาจมีบริการ Audio Guide ร่วมกับเทคโนโลยี Bluetooth เพื่ออำนวยความสะดวกการรับชม ดังที่พิพิธภัณฑ์เหรียญมีบริการด้านภาษาอื่น ๆ ผ่าน Audio Guide ให้เลือกถึง ๗ ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาอังกฤษ ภาษาเยอรมัน และภาษาฝรั่งเศส^{๒๐} และจากการศึกษาเพิ่มเติมของผู้เขียนได้มีความคิดเห็นว่าทางพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมายอาจมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแต่งกายย้อนยุค แต่งกายโบราณในสมัยทวารวดี เช่น การเชิญชวนแต่งกายชุดไทยย้อนยุคในการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ ดังที่งานอุ่นไอรัก คลายความหนาว ได้จัดกิจกรรมเชิญชวนผู้เข้าร่วมงานให้แต่งกายชุดไทยย้อนยุคสมัยรัชกาลที่ ๕ และกิจกรรมแต่งชุดไทยชมดูสายทองของกรมศิลปากร ซึ่งพบว่าเป็นการส่งเสริมให้คนมาเข้าร่วมเพิ่มมากขึ้น เพราะมีพื้นที่ในการแสดงออกสำหรับการถ่ายภาพเพื่อนำไปเผยแพร่พร้อมทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมดังกล่าวไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้ ในการบริหารจัดการพื้นที่ของทางพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติควรพิจารณาถึงพื้นที่การจัดแสดงแต่ละส่วนให้เหมาะสมเพื่อความไม่แออัดของผู้เข้าชมต่อการเข้าชมส่วนการจัดแสดงแต่ละส่วนของพิพิธภัณฑ์ พร้อมทั้งมีการกำหนดเส้นทางการชมไปในทิศทางเดียวกันเพื่อป้องกันความสับสนของผู้เข้าชมและความต่อเนื่องของเนื้อหา

๓. ความร่วมมือ

พิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยมีความจำเป็นต้องมีความร่วมมือกับสังคมอย่างใกล้ชิด และต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอโดยมีการติดตามประเมินสถานการณ์ รวมถึงประสานงานกับสถานศึกษาและชุมชน เพื่อแสวงหาแนวทางและรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพที่สุดสำหรับประชาชนทุกวัย เช่น การขอความร่วมมือกับผู้สอนให้เตรียมการสอนบทเรียนที่เชื่อมโยงกับองค์ความรู้ของพิพิธภัณฑ์ การจัดกลุ่มให้ชุมชนท้องถิ่นและนักวิชาการได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือระหว่างพิพิธภัณฑ์ด้วยกันเองโดยการก่อตั้งเป็นสมาคม ชมรมพิพิธภัณฑ์ ชมรมภัณฑารักษ์ ชมรมนักวิชาการและนักการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ เพื่อการพบปะพูดคุย ประชุมหารือกันเป็นรายไตรมาสหรือประจำปี ดังนั้น ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมายควรสร้างความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นเมืองพิมาย เช่น การจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือเรื่องการส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียน หรือการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา กับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เพื่อให้สถานศึกษานำนักเรียนของตนมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์หรือเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางพิพิธภัณฑ์ได้จัดขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียน เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองตามรูปแบบการเรียนรู้ตามวิสัยทัศน์ประเทศไทย ๔.๐ หรือจัดทำโครงการยุวมัคคุเทศก์ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพและบุคลิกภาพ รวมทั้งทักษะ ด้านภาษา

^{๒๐} Mesuem Minds. พิพิธภัณฑ์เหรียญกับ ‘อารยสถาปัตย์’ วิสัยทัศน์ใหม่ของวงการพิพิธภัณฑ์ที่มุ่งบริการให้ทุกคนได้เรียนรู้อย่างเท่าเทียม. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๔ มกราคม ๒๕๖๕, จาก: <https://readthecloud.co/museum-coinmuseum/>

สำหรับใช้หรือการพูดในที่ชุมชนหรือสาธารณะ พร้อมทั้งเรียนรู้เกี่ยวกับโบราณวัตถุในท้องถิ่นของตน ซึ่งจะทำให้เยาวชนได้เล็งเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์โบราณวัตถุเพิ่มมากขึ้นและเกิดกระบวนการเรียนรู้ตลอดเวลาเป็น การสนับสนุนนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ให้ครอบคลุมกับเยาวชนทุกระดับการศึกษาและทุกพื้นที่มากขึ้น

บทสรุป

พิพิธภัณฑ์ตามวิสัยทัศน์ประเทศไทย ๔.๐ จะต้องสร้างความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญ ของทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากเป็นทรัพยากรหลักในการขับเคลื่อนประเทศให้เป็นประเทศไทย ๔.๐ โดย พิพิธภัณฑ์จะต้องเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเชื่อมโยงกับการศึกษาทั้ง ในระบบและนอกระบบ เช่น การเป็นพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญ การเป็นศูนย์กลาง ของขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนการเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าและวิจัย เป็นต้น ปัจจุบันแนวทางการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ได้เปลี่ยนไป พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมายจึงควรเน้นการ สื่อความหมายของเมืองพิมายและปราสาทหินพิมาย เพื่อให้นักท่องเที่ยวและชุมชนได้รับรู้ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นมากกว่าที่เป็นอยู่ อนึ่ง ชุดความรู้แบบเดิมได้ถูกนำไปถ่ายทอดให้แก่บุคคลที่อาสา รวมถึงเจ้าหน้าที่ นำชมในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย ซึ่งเน้นการท่องจำมากกว่าการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ ทำให้การ ถ่ายทอดไปยังผู้มาเยือนและชุมชนไม่ได้ผลเท่าที่ควร นอกจากนี้ การขาดความเชื่อมโยงระหว่าง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมายกับปราสาทหินพิมาย ทำให้ผู้มาเยี่ยมชมรวมถึงท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของมรดก วัฒนธรรมอันล้ำค่าของพิมายขาดความรู้ความเข้าใจทางด้านวัฒนธรรมและบริบททางประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับเมืองพิมายที่เป็นศูนย์กลางของเมือง สิ่งสำคัญในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามวิสัยทัศน์ประเทศไทย ๔.๐ คือ สถานที่ การจัดแสดงและส่งเสริมกิจกรรม การประชาสัมพันธ์ การค้นคว้าวิจัย และที่สำคัญความร่วมมือจากทุกฝ่าย จึงจะทำให้การพัฒนา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมายสามารถสร้างกระแสความนิยมแห่งความชื่นชมวัฒนธรรม ความภาคภูมิใจ ในประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ โดยบูรณาการบทเรียนเข้ากับพิพิธภัณฑ์ ตลอดจน พัฒนาประชาชนทุกคนและคนในชุมชนท้องถิ่น ให้มีความตระหนักรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่จัดแสดง ความ เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน การปรับตัวกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปก่อให้เกิดเป็นพฤติกรรมรัก การเรียนรู้ รักการอ่าน รักการสืบค้น และรักการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้น หากจะสร้างความ แตกต่างของการจัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมายตามที่เป็นอยู่ในปัจจุบันแล้ว ควรให้ความสำคัญ กับโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับศิลปะวัฒนธรรมเขมรเป็นพิเศษ เนื่องจากพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ได้เก็บรักษา โบราณวัตถุแบบศิลปะเขมรมากที่สุดในประเทศไทย ประกอบกับมีปราสาทหินพิมายและเมืองพิมาย ที่ครั้งหนึ่งเคยมีความยิ่งใหญ่ในวัฒนธรรมแบบเขมรมาก่อน เมื่อนำโบราณวัตถุมาจัดแสดงเรื่องราวใหม่ ให้สัมพันธ์กับความเป็นมาของเมืองพิมายและปราสาทหินพิมายควบคู่กันโดยลำดับพัฒนาการของเมือง ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ♦

บรรณานุกรม

- กรมสามัญศึกษา. **คู่มือคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2544.
- คณะกรรมการบูรณาการด้านพิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้. **แผนยุทธศาสตร์การบูรณาการด้านพิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2565, จาก: https://www.okmd.or.th/upload/iblock/8e5/MLIC_plan.pdf
- คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี. **พระมหากษัตริย์ไทยกับการพิพิธภัณฑ์**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการ, 2539.
- ทงศักดิ์ หาญวงษ์. “พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย และปราสาทหินพิมาย: แนวทางใหม่ของการบริหารจัดการ.” **วารสารศิลปกรรมบูรพา**. 19, 1 (มิถุนายน-พฤศจิกายน 2559): 9-26.
- ไทยซ่าดอทคอม. **พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พิมาย นครราชสีมา**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2565, จาก: <https://thaiza.com/travel/tag/เที่ยวนครราชสีมา>
- นิคม มุสิกคามะ, กุลพันธุ์ดา จันทรโพธิ์ศรี และมณีนรัตน์ ท้วมเจริญ. **วิชาการพิพิธภัณฑ์**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2521.
- ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล และคนอื่น ๆ. **วิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นระยะที่ 1 สร้างเครือข่ายและสำรวจสภาพพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.
- ปรีดา ปลื้มสำราญกิจ และฟ้า วิไลขำ. “พิพิธภัณฑ์: แหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21.” **วารสารห้องสมุด**. 62, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2561): 43-67.
- ฝนวันจันทร์ ศรีจันทร์. **การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของคนในเมืองประวัติศาสตร์ กรณีศึกษาเมืองประวัติศาสตร์พิมาย**. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543. ฉบับอัดสำเนา.
- “พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504.” **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 78 ตอนที่ 66. (29 สิงหาคม 2504): 980-998.
- มิวเซียมไทยแลนด์. **พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2565, จาก: http://www.museumthailand.com/th/museum/Phimai-National-Museum_2
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2556.
- สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม. **พิมพ์เขียวThailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคงและยั่งยืน**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2565, จาก: <https://waa.inter.nstda.or.th/stks/pub/2017/20171114-draeqa-blueprint.pdf>

- สนุกดอทคอม. **พิพิธภัณฑ์'พิพิธภัณฑ์'จำเป็นต้องได้ ของไม่เสีย.** [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2565, จาก: <https://www.sanook.com/campus/1386381/>
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. **Thailand 4.0: สร้างความเข้มแข็งจากภายในเชื่อมโยงเศรษฐกิจไทยสู่โลก.** [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2565, จาก: <https://bit.ly/3J3y9ZC>
- International Council of Museum. **Museum definition.** [Online]. Retrieved 6 January 2022, From: <https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/museum-definition/>
- Lin, Aleck and Gregor, Shirley. "Designing Websites for Learning and Enjoyment: A Study of Museum Experiences." **International Review of Research in Open and Distance Learning.** 7, 3 (December 2006), 1-21.
- Museum Minds. **พิพิธภัณฑ์เหรียญกับ 'อารยสถาปัตย์' วิสัยทัศน์ใหม่ของวงการพิพิธภัณฑ์ที่มุ่งบริการให้ทุกคนได้เรียนรู้อย่างเท่าเทียม.** [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2565, จาก: <https://readthecloud.co/museum-coinmuseum/>
- Office of National Museum. **Museum management in business aspect.** Bangkok: Fine Arts Department, 2005.